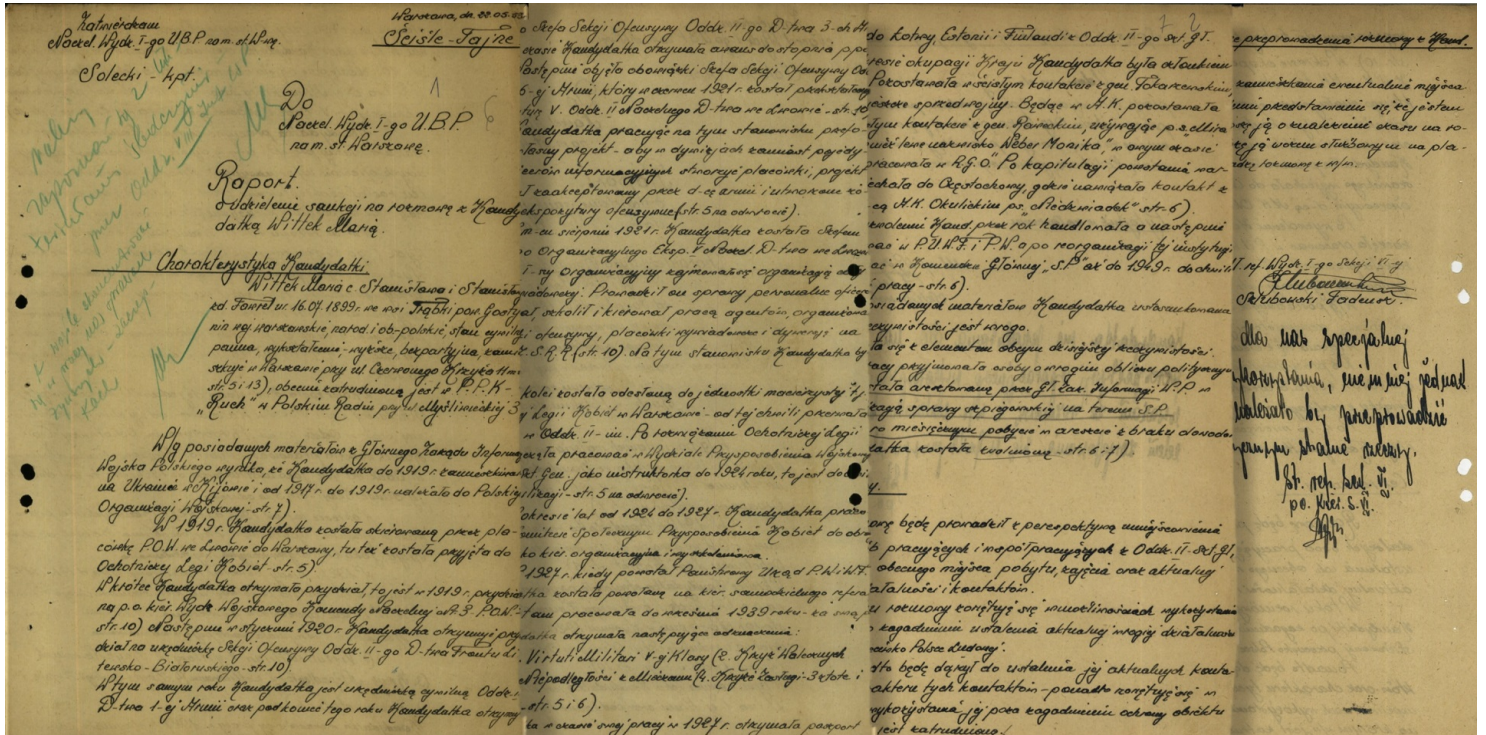

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/90137,General-Maria-Stanislaw-Wittek-dwukrotna-dama-Virtuti-Militari.html>

Raport z dnia 22 maja 1953 r. o udzieleniu zgody na przeprowadzenie rozmowy z Marią Wittek, zawierający charakterystykę jej działalności, z akt sprawy operacyjnej dotyczącej Marii Wittek, c. Stanisława, pracownika Oddziału II Sztabu Głównego, członka AK ps. „Mira” (ze zb. AIPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Generał Maria Stanisława Wittek - dwukrotna dama Virtuti Militari

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MAGDALENA MOŁCZANOWSKA 08.03.2022

25 lutego 1942 r. Dowódca Armii Krajowej gen. Stefan Rowecki powołał Wojskową Służbę Kobiet. Na czele tej organizacji stanęła Maria Stanisława

Wittek ps. „Mira” – kobieta niezwykła, dla której służba ojczyźnie była nie tylko obowiązkiem, ale prawdziwym powołaniem.

Urodziła się 16 sierpnia 1899 r. w podgostynińskiej wsi Trębki. W związku z grożącym jej ojcu, Stanisławowi, aresztowaniem za działalność w PPS, w 1905 r. rodzina Marii wyjechała na tereny dzisiejszej Ukrainy i ostatecznie, w 1914 r., osiadła w Kijowie.

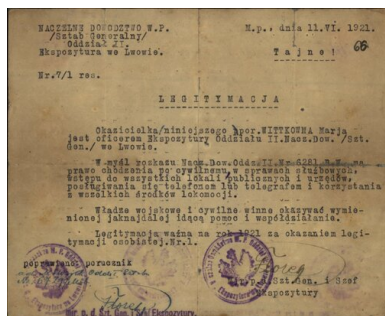
Lata młodości

Początkowo uczęszczała do rosyjskiego gimnazjum w Winnicy. Jako nastolatka wstąpiła do III Polskiej Drużyny Harcerskiej. Od 1917 r. kontynuowała naukę w polskiej klasie Szkoły Zrzeszenia Rodziców i Nauczycieli w Kijowie. Patriotyczna atmosfera szkoły, tworzonej przez wysiedlonych z Warszawy profesorów Uniwersytetu Warszawskiego, motywowała młodą Marię do zaangażowania się w działalność niepodległościową.

Od 1917 r. należała do Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) – zaprzysiężona została w marcu 1918 r. Po zdaniu matury Maria Wittek, niezwykle uzdolniona w kierunku nauk ścisłych, rozpoczęła studia na Wydziale Matematyki Uniwersytetu w Kijowie. Była pierwszą kobietą studiującą na tym wydziale.

Maria Wittek. Fot. z zasobu IPN

Legitymacja z dnia 11 czerwca 1921 r., wydana przez Naczelnego Dowództwo Wojska Polskiego, Oddział II, uprawniająca Marię Wittek do wstępu do lokali publicznych i urzędów oraz posługiwania się telegrafem i telefonem i korzystania ze wszelkich środków lokomocji (ze zb. AIPN)

O Niepodległą

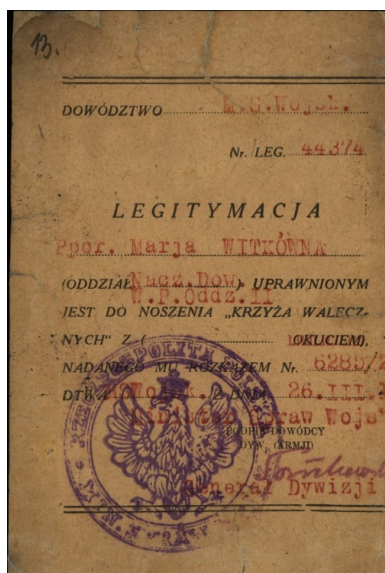
Od studiów ważniejsza jednak była dla niej walka o niepodległą ojczyznę. W POW ukończyła kurs wywiadowczy i szkołę podoficerską. W lipcu 1919 r., po aresztowaniach w komendzie okręgu kijowskiego POW, jako niespełna dwudziestolatka została kierownikiem Wydziału Wojskowego. Na Kijowszczyźnie organizowała m.in. transporty Polaków uciekających z Ukrainy przed sowieckim terrorem. W grudniu 1919 r. wstąpiła do Wojska Polskiego, wyjechała z Kijowa i pełniła służbę wywiadowczą w Sztabie Dowództwa 6. Armii. W czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. brała udział w obronie Lwowa, za co odznaczono ją Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari.

W 1921 roku została odkomenderowana do Ochotniczej Legii Kobiet. Od tego czasu organizacja służby wojskowej kobiet stała się jej życiową misją. Maria Wittek widziała wielką potrzebę tworzenia pomocniczych formacji kobiecych, nieodzownych w działaniach bojowych. Po likwidacji Legii w 1922 r. została kierownikiem Wydziału Szkolenia w Komitecie Społecznym Przynsposobienia Kobiet do Obrony Kraju. Od 1928 r. pełniła funkcję komendantki naczelnej Przynsposobienia Wojskowego Kobiet. W 1935 r. została również naczelnikiem

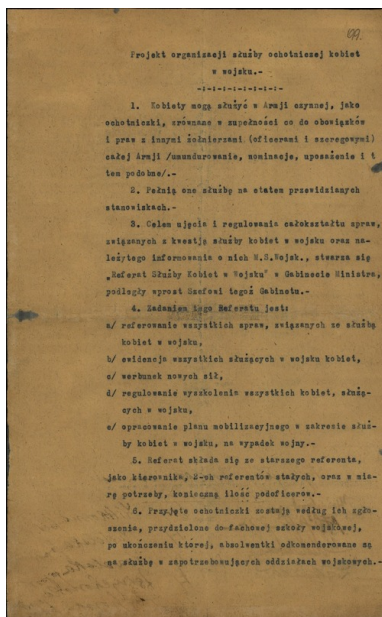
Wydziału Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego Kobiet w Państwowym Urzędzie Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego.

Maria Wittek. Fot. z zasobu IPN

Legitymacja uprawniająca Marię Wittek do noszenia Krzyża Walecznych (ze zb. AIPN)

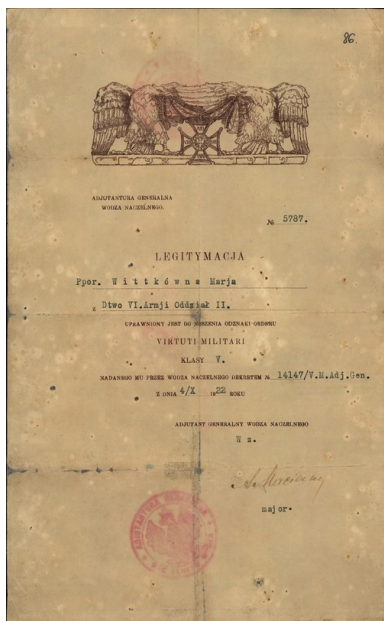
**Fragment projektu organizacji
Służby Ochotniczej Kobiet (ze zb.
AIPN)**

W armii podziemnej

We wrześniu 1939 r. została awansowana na podpułkownika. Brała udział – ponownie – w obronie Lwowa, a po jego kapitulacji i po wkroczeniu Sowieców przedarła się do Warszawy. Po dotarciu do stolicy, już 11 października 1939 r. zameldowała się u gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza i wstąpiła do organizowanej przez niego Służby Zwycięstwu Polski. W SWP, w ramach zakonspirowanej komórki o kryptonimie „Spółdzielnia”, zajęła się organizacją sieci łączności z placówkami terenowymi i odtwarzaniem struktury Przystosowania Wojskowego Kobiet w podziemiu.

Maria Wittek kierowała kobiecymi formacjami państwa podziemnego do końca wojny – jako szefowa Wojskowej Służby Kobiet w Komendzie Głównej Związku Walki Zbrojnej, a następnie jako komendantka Wojskowej Służby Kobiet Komendy Głównej Armii Krajowej. Była świetną organizatorką i kompetentnym dowódcą. Wypracowane przez nią wzory organizacyjne znalazły zastosowanie także w kobiecych formacjach wojskowych Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Podczas powstania warszawskiego walczyła w Śródmieściu. W uznaniu wybitnej odwagi odznaczona została – po raz drugi – Orderem Virtuti Militari i awansowana do stopnia pułkownika. Stolicę opuściła z ludnością cywilną i przedostała się do Częstochowy.

**Legitymacja dotycząca nadania
Marii Wittek orderu Virtuti
Militari (ze zb. AIPN)**

**Dyplom (akt) odznaczenia Marii
Wittek Krzyżem Niepodległości z
Mieczami (ze zb. AIPN)**

W Polsce pojałtańskiej

Do Warszawy powróciła już w styczniu 1945 r. i zaczęła nawiązywać kontakty ze swoimi współpracownikami z Wojskowej Służby Kobiet. Chcąc kontynuować pracę w zmienionej po wkroczeniu Sowietów rzeczywistości, zgłosiła się do Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego.

W marcu 1946 r., w ramach pracy w Urzędzie, powierzono jej kierowanie sekcją Przystosowania Wojskowego Kobiet (PW-2). Z energią rozpoczęła organizację nowej PWK, wciągając do tworzonych struktur członkinie przedwojennego PWK i podkomendne z WSK.

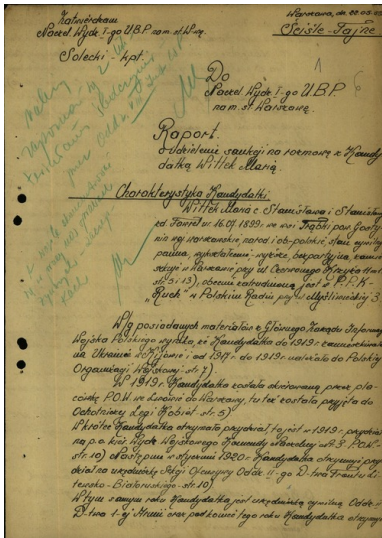
W 1948 r. Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego został zlikwidowany. Powołano nową organizację mającą na celu nie tylko przystosowanie wojskowe, ale także wychowanie polityczne – Powszechną Organizację „Służba Polsce”. Maria Wittek została szefem wydziału kobiecego tej organizacji. Dwa miesiące po objęciu funkcji została aresztowana. Aresztowania objęły także jej współpracownice. Wszystkim zarzucano ukrywanie przynależności do Armii Krajowej.

Z więzienia do pracy w kiosku

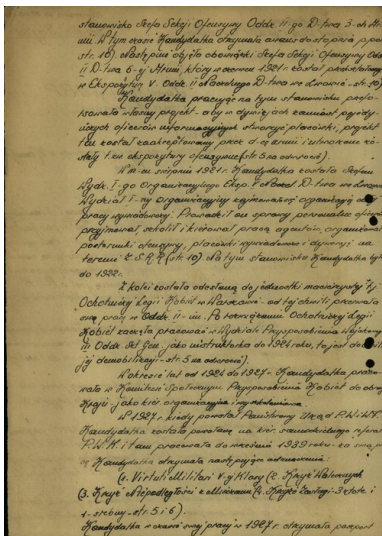
Maria Wittek w komunistycznych więzieniach spędziła ok. pół roku, po czym, bez postawienia zarzutów, została zwolniona. W zasobie IPN nie zachowały się dokumenty dotyczące samego aresztowania i śledztwa. W raporcie sporządzonym 22 maja 1953 r. w związku z operacyjnym rozpracowywaniem Marii Wittek i zamiarem przeprowadzenia z nią rozmowy, czytamy:

„Wiązała się z elementem obcym dzisiejszej rzeczywistości. Do pracy przyjmowała osoby o wrogim obliczu politycznym, a w 1949 r. została aresztowana przez Główny Zarząd Informacji WP w związku z realizacją sprawy szpiegowskiej na terenie SP [Służby Polsce]. Po 4. miesięcznym pobycie w areszcie z braku dowodów kandydatka została zwolniona”.

Po wyjściu z więzienia nie miała szans na zatrudnienie zgodnie ze swoim wykształceniem i kompetencjami. Podjęła pracę jako sprzedawczyni w kiosku Ruchu w siedzibie Polskiego Radia. Pracowała tam aż do przejścia na emeryturę.

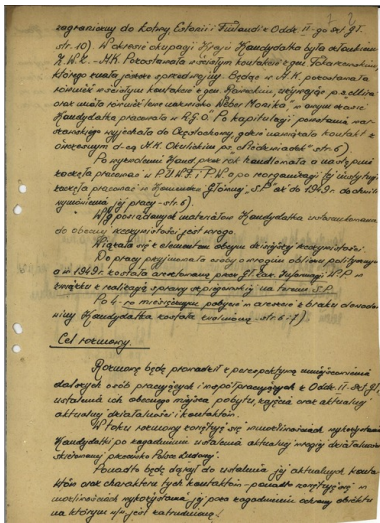

Raport z dnia 22 maja 1953 r. o udzielenie zgody na przeprowadzenie rozmowy z Marią Wittek, zawierający charakterystykę jej działalności, z akt sprawy operacyjnej dotyczącej Marii Wittek, c. Stanisława, pracownika Oddziału II Sztabu Głównego, członka AK ps. „Mira” (ze zb. AIPN)

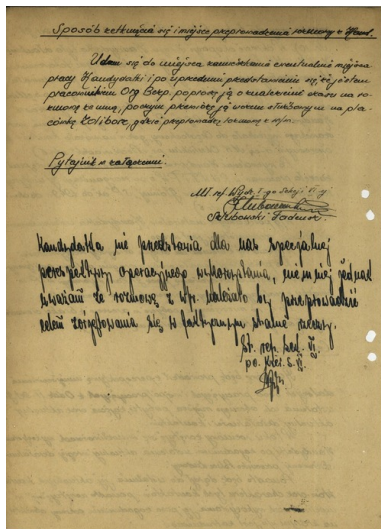

Raport z dnia 22 maja 1953 r. o

udzielenie zgody na przeprowadzenie rozmowy z Marią Wittek, zawierający charakterystykę jej działalności, z akt sprawy operacyjnej dotyczącej Marii Wittek, c. Stanisława, pracownika Oddziału II Sztabu Głównego, członka AK ps. „Mira” (ze zb. AIPN)

Raport z dnia 22 maja 1953 r. o udzielenie zgody na przeprowadzenie rozmowy z Marią Wittek, zawierający charakterystykę jej działalności, z akt sprawy operacyjnej dotyczącej Marii Wittek, c. Stanisława, pracownika Oddziału II Sztabu Głównego, członka AK ps. „Mira” (ze zb. AIPN)

Raport z dnia 22 maja 1953 r. o udzielenie zgody na przeprowadzenie rozmowy z Marią Wittek, zawierający charakterystykę jej działalności, z akt sprawy operacyjnej dotyczącej Marii Wittek, c. Stanisława, pracownika Oddziału II Sztabu Głównego, członka AK ps. „Mira” (ze zb. AIPN)

Aktywność społeczna

Do końca życia była aktywnie zaangażowana w działalność niepodległościową. Skupiała wokół siebie dawnych podkomendnych i współpracowników. Utrzymywała kontakt ze środowiskiem londyńskiej emigracji. Była inicjatorką powstania w 1970 r. Komisji Historii Kobiet w Walce o Niepodległość dbającej o zachowanie dokumentacji po byłych członkiniach Wojskowej Służby Kobiet. Dzięki działalności komisji opracowany i wydany został w 1988 r. *Słownik uczestniczek walki o niepodległość Polski 1939- 1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji niemieckiej.*

Po wprowadzeniu stanu wojennego, pod koniec 1981 r., pomagała m.in. ukryć przed SB archiwum NSZZ „Solidarność” Uniwersytetu Warszawskiego. W 1984 r. brała udział w pracach Obywatelskiego Komitetu Obchodów 40. Rocznicy Powstania Warszawskiego. Pomimo bardzo podeszłego wieku w 1988 r. weszła w

skład Prymasowskiego Komitetu Obchodów 70-lecia Niepodległości. W 1991 r. w uznaniu jej zasług prezydent Lech Wałęsa mianował ją – jako pierwszą kobietę – na stopień generała brygady.

Nigdy nie założyła rodziny. Żyła bardzo skromnie – od 1975 r. mieszkała w domu Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Szarych przy ul. Wiślanej w Warszawie. Zmarła 19 kwietnia 1997 r. i pochowana została na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Jedną z jej najznakomitszych wychowanek, generał Elżbieta Zawacka ps. „Zo”, z własnych oszczędności ufundowała jej pomnik, odsłonięty na dziedzińcu Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

W Archiwum Instytutu przechowywany jest zbiór dokumentów osobistych generał Marii Wittek, na który składają się fotografie, legitymacje, przepustki i dyplomy z okresu I wojny światowej i dwudziestolecia międzywojennego. Materiały te, zarekwirowane prawdopodobnie w czasie jej aresztowania, trafiły do Instytutu bez ewidencji i w złym stanie zachowania. W archiwum zostały poddane zabiegom konserwatorskim i zeskanowane.

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ